

Przemysław Mazur

Dowództwo Operacyjne Departamentu Obrony Stanów Zjednoczonych (USSTRATCOM)

ORCID: 0000-0003-0025-9410

„BICZ BOŻY” – ISLAMIŚCI W SYRII A COVID-19

Abstrakt: Celem artykułu jest analiza wpływu pandemii COVID-19¹⁰² na działalność ugrupowań islamistycznych w Syrii oraz ich percepcję tego zjawiska. Pandemia nie ominęła Syrii, niestabilność polityczna tego państwa, ubóstwo wywołane trwającym już ponad dziesięć lat konfliktem tylko sprzyjały rozwojowi choroby. Pandemia wstrzymała też niektóre działania militarne, inne prowadzone przez podmioty niepaństwowe wręcz uaktywniła. Stała się też okazją do zmiany wizerunku, dla np. rządzących Idlibem, którzy mogli pokazać, że nie są tylko formacją terrorystyczną, ale też bytem politycznym, gotowym do opieki nad ludnością cywilną.

Słowa kluczowe: COVID-19, ISIS, Państwo Islamskie, Syria, Hajat Tahrir asz-Szam, Idlib.

Wstęp

Przez organizacje islamistyczne będę tu rozumiał formacje, które w sposób otwarty deklarują się jako takie, zatem ich celem jest ustanowienie rządów prawa islamskiego (*szari'a*) przynajmniej w Syrii, a za metodę do osiągnięcia tego celu dopuszczają działalność zbrojną, uważaną za święty obowiązek każdego muzułmanina (*dżihad*), realizowany przeciwko nieprawdziwym muzułmanom (*takfir*) i niewiernym (*kuffar*). Ten ruch nazywany jest również: dżihadyzmem, takfiryzmem czy globalnym salafickim dżihadem¹⁰³. Co do zasady, analiza będzie dotyczyła Państwa Islamskiego (*Ad-Daula al-Islamijja / Islamic State / IS*) zwanego też Państwem Islamskim w Iraku i Syrii (*Ad-Daula al-Islamijja fi al-Irak wa-asz-Szam / Da'isz / ISIS*) oraz enklawy w prowincji Idlib rządzonej m.in. przez tzw. Rząd Zbawienia, będący w głównej mierze kontrolowanym przez formację Hajat Tahrir asz-Szam, w której główną siłą jest Dżabath Fateh asz-Szam znane wcześniej jako Dżabath an-Nusra.

COVID-19 w Syrii

Trudno jednoznacznie określić, kiedy pojawił się pierwszy przypadek COVID-19 w Syrii. Należy pamiętać, że państwo to jest nadal w stanie wojny domowej, opieka medyczna jest bardzo ograniczona, wreszcie na obszarze tego państwa *de facto* działa kilka różnych administracji. Pierwsze podejrzenia pojawiły się już w lutym, a oficjalny przypadek śmierci zanotowano 23 marca 2020¹⁰⁴. Rząd negocjował doniesienia o epidemii, niemniej już w lutym na terenach kontrolowanych przez Kurdów zaczęto wprowadzać restrykcje porównywalne do tych stosowanych w krajach

¹⁰² COVID 19 - ostra choroba zakaźna układu oddechowego wywołana zakażeniem wirusem SARS-CoV-2.

¹⁰³ Por: P. Mazur, *Czy dżihad to ideologia? o niekonsekwencjach terminologicznych wokół "walki na ścieżce Boga"* „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis. Studia de Securitate”, 2019, Z. 9 (2), s. 20-33.

¹⁰⁴ WHO, *Syrian Arab Republic Situation*, <https://covid19.who.int/region/emro/country/sy> [dostęp:13.04.2021].

ościennych¹⁰⁵. w części kontrolowanej przez rząd w Damaszku *lockdown*¹⁰⁶ ogłaszano tylko doraźnie w miejscowościach, gdzie notowano śmiertelne przypadki i często na bardzo ograniczony czas¹⁰⁷, lecz nie zdecydowano się na pełną blokadę kraju. Władze w Damaszku podawały mało przekonywujące dane, z których wynikało, że Syria jest prawie wolna od pandemii. Nie bez znaczenia była sytuacja gospodarcza; w kwietniu USA nałożyły kolejne sankcje, a ewentualne zamknięcie gospodarki oznaczałoby pogorszenie i tak złej sytuacji¹⁰⁸. Było to też swoiste „zaklinanie rzeczywistości” pod względem przygotowania do pandemii, liczby respiratorów oraz izolatów w szpitalach. Gorzej było tylko w Jemenie i Sudanie Południowym¹⁰⁹. Dodatkowo sytuację utrudniał fakt, że główni sprzymierzeńcy rządu, jak Iran, Rosja czy Chiny sami musieli zmagać się z pandemią i ich pomoc była bardzo ograniczona. Już w lecie 2020 sytuacja zaczęła wymykać się spod kontroli rządu, a dokładniej coraz trudniej było ukryć pandemię, zwłaszcza że nie stosowano żadnych środków spowalniających jej rozwój i trudno nakładać kwarantannę z powodu choroby, której „nie ma”. Jednym z powodów niskiej oficjalnej liczby zakażeń w Syrii było zaniżanie danych przez samych zainfekowanych. Wielu twierdziło, że chce uniknąć zauważenia przez władze ze względu na swoje poglądy polityczne lub w obawie przed śmiercią w zrujnowanych zakładach opieki zdrowotnej. w aktach zgonu wpisywano na ogół zapalenie płuc lub inne schorzenia, a nie wynik zarażenia COVID-19¹¹⁰.

12 marca 2021 roku poinformowano o zakażeniu wirusem pary prezydenckiej Baszara i Asmy al-Assadów¹¹¹. Sytuacja epidemiologiczna wczesną wiosną 2021 była bardzo ciężka. Co prawda zaczęto przyjmować pomoc od „zaprzyjaźnionych” państw¹¹², w tym szczepionki, ale była ona nadal niewystarczająca i kierowana tylko do lojalnej wobec rządu części społeczeństwa. Według Światowej Organizacji Zdrowia (WHO) na początek kwietnia oficjalnie zarejestrowano blisko 20 000 potwierdzonych przypadków COVID-19 i ponad 1300 zgonów (dane te dotyczą tylko z terytorium kontrolowanego przez rząd w Damaszku)¹¹³. Liczba ta na pewno nie odpowiadała rzeczywistości, pomijając jawne fałszerstwa, a bazując tylko na danych lokalnych centrów medycznych, odnotowano przynajmniej 45 879 pozytywnych wyników testów na COVID-19 i łącznie 2023 zgony (stan na początek marca 2021)¹¹⁴. Wydaje się, że na początku kwietnia 2021 r. sytuacja epidemiologiczna była najgorsza jak dotąd.

¹⁰⁵ W. van Wilgenburg, *Officials to close Syria-Kurdistan Region border to block coronavirus*, <https://www.kurdistan24.net/en/news/84714a1a-24c4-4854-bec3-09820b6f3cfb>, [dostęp:13.04.2021].

¹⁰⁶ Polityka ograniczenia swobód przemieszczania się, pobytu dla osób lub społeczności w celach ochrony przed zakażeniami.

¹⁰⁷ SANA, *Imposing a lockdown on Mnin town in Damascus Countryside after a woman died of coronavirus*, <https://web.archive.org/web/20200623023513/https://sana.sy/en/?p=189206>, [dostęp:13.04.2021].

¹⁰⁸ S. Dadouch, *Coronavirus cases suspiciously low in Syria, but new uptick is spurring the government to act*, https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/coronavirus-syria-cases-assad/2020/07/18/732573ec-c14a-11ea-8908-68a2b9eae9e0_story.html, [dostęp:13.04.2021].

¹⁰⁹ E. Smith, *These countries have only a handful of ventilators*, <https://www.devex.com/news/these-countries-have-only-a-handful-of-ventilators-96970>, [dostęp:13.04.2021].

¹¹⁰ A. Vohra, *Inside Syria's Secret Coronavirus Crisis*, <https://foreignpolicy.com/2020/08/27/inside-syrias-secret-coronavirus-crisis/>, [dostęp:13.04.2021].

¹¹¹ E. Kourdi, M. Salem, T. Qiblaw, *Syrian President Bashar al-Assad and his wife Asma test positive for Covid-19*, <https://edition.cnn.com/2021/03/08/middleeast/syria-assad-coronavirus-intl/index.html>, [dostęp:13.04.2021].

¹¹² Prawdopodobnie była to rosyjska szczepionka Sputnik V, ale dostarczona przez Izrael w zamian za zwolnienie jeńców: Al-Jazeera, *Syria launches COVID vaccine drive as Israel questions swirl*, <https://www.aljazeera.com/news/2021/3/17/syria-launches-covid-vaccination-drive-amid-economic-challenges>, [dostęp:13.04.2021].

¹¹³ WHO, *Syrian Arab Republic*, op.cit.

¹¹⁴ E. Kourdi, M. Salem, T. Qiblaw, *Syrian President Bashar al-Assad and his wife Asma test positive for Covid-19*, op.cit.

ISIS a COVID-19

Koniec kalifatu – powrót do korzeni

Premier Iraku Haider al-Abadi 9 grudnia 2017 ogłosił uwolnienie Iraku od ISIS¹¹⁵. Z kolei Donald Trump w marcu 2019 ogłosił całkowite zniszczenie tegoż¹¹⁶. w tym samym jednak czasie, Departament Obrony USA twierdził, że w Iraku i Syrii nadal jest między 14 000 a 18 000 „członków” ISIS, z czego ponad 3000 to obcokrajowcy¹¹⁷.

23 marca 2019 r. ISIS poddało jedną ze swoich ostatnich stref, nad środkowym Eufratem w Al-Baghuz Faukani¹¹⁸. Walki były bardzo zacięte, ISIS broniło się długo i wytrwale. Przywódca ISIS Abu Bakr al-Bagdadi (prawdopodobnie jego prawdziwe nazwisko to Ibrahim ibn Awwad ibn Ibrahim ibn Ali ibn Muhammad) opuścił miasto już 7 stycznia. w samym mieście przebywało około 63 000 członków rodzin ISIS i innych cywili, którzy po ustaniu walk wyszli z podziemnych tuneli. ISIS celowo umieszczało podczas walk cywilów między swoimi pozycjami traktując ich jak żywe tarcze¹¹⁹. Większość została przeniesiona do obozu Al-Haul (Al-Howl) w północnej Syrii, przekraczając jego pojemność o ponad 30 000 osób¹²⁰, co zapewne sprzyjało dalszej radykalizacji tam osadzonych. We wrześniu 2020 w obozie przebywało 67 000 osób, w tym 40 000 członków rodzin bojowników ISIS. 24 300 pochodziło z Syrii, a około 30 000 z Iraku. Kolejnych 10 000 mieszkańców obozów z innych krajów, z których prawie wszyscy byli powiązani z zagranicznymi bojownikami ISIS. Kurdowie jesienią 2020 r. ogłosili chęć likwidacji obozu ze względu na przeludnienie, ale też problem epidemiologiczny (COVID 19)¹²¹. Dopiero 29 października 2019 roku Amerykanie zabili al-Bagdadięgo. Przebywał on w willi w północno-zachodniej Syrii w miejscowości Barisza, siły specjalne USA (Delta Force) dokonały szturm, a Bagdadi uciekł do tunelu wykopanego pod domem, gdzie miał się wysadzić¹²².

Śmierć al-Bagdadięgo i kolejne ogłaszane końce ISIS nie odpowiadały jednak stanowi faktycznemu. Wybrano nowego kalifa a sam wybór był zaskakujący, ponieważ był to człowiek niepełniący dotychczas ważnych funkcji w ISIS. Nowy kalif, Abu Ibrahim al-Haszimi al-Kuraszi, czyli Ameer Muhammed Saeed as-Salbi al-Mawla przystąpił do odbudowy struktur i potencjału. Około 43 architektów potęgi ISIS zginęło w latach 2017-2019. Zginęło 79 kluczowych dowódców średniego szczebla, a także setki dowódców operacyjnych i wsparcia. Mimo tego, ISIS nadal działało zarówno w Syrii, jak i Iraku. Pod nowym kalifem istniały dwa komitety wysokiego szczebla: pięcioosobowa Rada Szury (konsultacyjna), na czele której stał Hadzi Juma Awad al-Badri rodzony

¹¹⁵ BBC, *Iraq declares war with Islamic State is over*, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-42291985>, [dostęp:13.04.2021].

¹¹⁶ E. Ioanes, *Here's what's left of ISIS — and why they still pose a major threat*, <https://www.businessinsider.com/trump-said-isis-was-finished-threat-2019-8?IR=T>, [dostęp:13.04.2021].

¹¹⁷ Operation Inherent Resolve, *Lead Inspector General Report to the United States Congress*, https://media.defense.gov/2019/Aug/06/2002167167/-1/-1/1/Q3FY2019_LEADIG_OIR_REPORT.PDF, s. 2, [dostęp:13.04.2021].

¹¹⁸ S. E. Rasmussen, *U.S.-Led Coalition Captures Last ISIS Bastion in Syria, Ending Caliphate*, <https://www.wsj.com/articles/u-s-backed-force-says-islamic-states-caliphate-destroyed-in-syria-11553322489>, [dostęp:13.04.2021].

¹¹⁹ P. Pieniążek, *Państwo Islamskie wciąż walczy*, <https://www.tygodnikpowszechny.pl/panstwo-islamskie-wciaz-walczy-159688>, [dostęp:13.04.2021].

¹²⁰ J. Dunford, J. Cafarella, *ISIS's Opportunity in Northern Syria's Detention Facilities and Camps*, <http://www.iswresearch.org/2019/05/isiss-opportunity-in-northern-syrias.html>, [dostęp:13.04.2021].

¹²¹ SYria Real Infos And News, *Syrians were allowed to leave Al-Hol camp*, <https://www.facebook.com/SYRIAN.SYriaRealInfosAndNews/posts/3727623170589302>, [dostęp:13.04.2021].

¹²² BBC, *Baghdadi death: Footage shows rubble of IS leader's compound*, <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-50224939>, [dostęp:13.04.2021].

brat al-Bagdadiego oraz pięcioosobowy „rząd” (tzw. komitet delegacyjny), na którego czele stał Sami Jassim al-Dżubori. Każdy członek zarządzał osobnym resortem (bezpieczeństwo, kryjówki, sprawy religijne, media i fundusze). Władza była też częściowo zdecentralizowana, nie było już całych wilajetów¹²³, lecz tzw. sektory¹²⁴, gdzie struktura administracji była identyczna, jak na szczeblu centralnym. Sektory działały półautonomicznie i były samowystarczalne finansowo¹²⁵.

COVID-19 w ideologii ISIS

Początkowo COVID-19 taktowany był jako kara za bezbożność. Pierwszy przypadek w Iraku został odnotowany 24 lutego w Nadżafie. Skomentowano to jako winę szyitów, a wybuch epidemii nazwano „znakiem”, że szyici powinni „porzucić politeizm”¹²⁶. Pomijając, że narracja antyszyicka była zgodna z wizją świata ISIS, to należy przyznać, że tak jak w Iraku, tak i w Syrii zakażenia mogły faktycznie pochodzić z Iranu.

W styczniu główny arabskojęzyczny organ prasowy ISIS „Al-Naba” tłumaczył, że „nowy wirus szerzy śmierć i terror w Chinach”, „komunistyczne Chiny panikują po rozprzestrzenieniu się nowego wirusa”. Podkreślono „rosnące zaniepokojenie rozprzestrzenianiem się zakaźnego wirusa”, dodając, że „może to zepchnąć Światową Organizację Zdrowia w stan zagrożenia”. w lutowym artykule, w tym samym czasopiśmie, zauważono, że chociaż „wielu muzułmanów spieszyło się, by potwierdzić, że ta epidemia jest „karą od Boga Wszechmogącego” za szeroko zakrojone wykorzystywanie ludności ujgurskiej w Chinach, to „świat jest połączony”, a transport „ułatwi przenoszenie chorób i epidemii”. Muzułmanie powinni „szukać pomocy u Boga Wszechmogącego, aby uniknąć choroby i trzymać ją z dala od swoich krajów”¹²⁷. Było to nawiązanie do fatwy¹²⁸ z 23 stycznia syryjskiego duchownego Abdula Razaqa al-Mahdiego. Powiedział on, że muzułmanie mogą modlić się, aby wirus unicestwił chińskich „wrogów Allaha”, którzy „zabili, wymordowali, uwięzili i uciskali Ujgurów”¹²⁹.

„Al-Naba”¹³⁰ podjął również temat pandemii od strony czysto medycznej oraz bezpieczeństwa. Narracja została zatem przemodelowana, zatem nie była to już tylko kara dla niewiernych, ale też realne zagrożenie dla muzułmanów i misji ISIS. Uznano, że w jej czasie mudżahedini (bojownicy Boga¹³¹) powinni ograniczyć przemieszczanie się, trzymać się z dala od „ziemi zarazy”, a jeśli są już chorzy powinni zostać tam, gdzie ich choroba zastała. Powinni dbać o swoje zdrowie, zakrywać usta i często myć ręce. Członkowie ISIS powinni podtrzymywać swoją wiarę w Boga

¹²³ Prowincja lub gubernatorstwo, jednostka administracyjna kalifatu Państwo Islamskie, termin ten używany był przez wiele państw arabskich, jako nazwa jednostki administracyjno-terytorialnej.

¹²⁴ Małe obszary, w których ISIS mogło w miarę swobodnie działać.

¹²⁵ H. Al-Hashimi, *ISIS 2020: New Structures and Leaders in Iraq Revealed*, <https://cgpolicy.org/articles/isis-2020-new-structures-and-leaders-in-iraq-revealed/>, [dostęp:13.04.2021].

¹²⁶ A. Hanna, *What Islamists Are Doing and Saying on COVID-19 Crisis*, <https://www.wilsoncenter.org/article/what-islamists-are-doing-and-saying-covid-19-crisis>, [dostęp:13.04.2021].

¹²⁷ B. Johnson, *ISIS Coronavirus Directives: Do 'Not Enter the Land of the Epidemic,' Cover Your Sneezes*, <https://www.hstoday.us/subject-matter-areas/counterterrorism/isis-coronavirus-directives-do-not-enter-the-land-of-the-epidemic-cover-your-sneezes/>, [dostęp:13.04.2021].

¹²⁸ Opinia odpowiedź na problem teologiczny wysokiego uczonego-teologa muzułmańskiego.

¹²⁹ S. Stalinsky, *What Jihadists Are Saying About the Coronavirus*, https://www.wsj.com/articles/what-jihadists-are-saying-about-the-coronavirus-11586112043#_=_ac, [dostęp:13.04.2021].

¹³⁰ „Al-Naba”, Rajab 1441 AH.

¹³¹ Termin powstały podczas wojny w Afganistanie (1979-1989), oznaczający dosłownie bojownika dżihadu, czy podejmującego trud dla Boga.

i „pokładać ufność w Bogu i szukać w Nim schronienia przed chorobami”¹³². Co bardzo charakterystyczne dla narracji Państwa Islamskiego, wskazówki nie zostały poparte opiniami WHO czy innej organizacji tylko wprost wywiedzione z *szariatu*. Przykładowo zakrywanie ust maseczką to przykaz z hadisów za Abu Dawud al-Sijistanim: „Wysłannik Boga kładł rękę lub ubranie na jego ustach, kiedy kichał i w ten sposób ściszał lub uciszał swój głos”. Kwarantanna wynika z zapisu „Z upoważnienia Abu Hurairy (niech Bóg będzie z niego zadowolony): Wysłannik Boży powiedział: <<I uciekajcie przed dotkniętym trędem, jak uciekacie przed lwem>>”. Również sam fakt wystąpienia epidemii to „udręka zesłana przez Boga na kogo chce, i Bóg uczynił to miłosierdziem dla wierzących. Każdy, kto mieszka na ziemi cierpliwie i czeka na upadek zarazy, wiedząc, że dotknie ona tylko tego, o którym Bóg zdecydował, gdyż ten człowiek jest podobny do nagrody męczennika”¹³³. Zatem epidemia może dotknąć też „dobrych muzułmanów” i muszą ją przyjąć jako próbę, a śmierć równoznaczna jest z męczeństwem (*shahid*). Należy jednak uważać na swoje zdrowie, bo tak nakazuje *szariat*, decyzja o tym czy zachorujemy jest decyzją Boga i nie należy łamać jego zasad narażając się na zarazę. Ta oczywiście powstała w państwach krzyżowców (Zachodu) i Chinach, a była wynikiem ich grzesznego życia.

Wpływ pandemii na działania zbrojne ISIS

Pojawienie się pandemii uznano też za pewną szansę w zintensyfikowaniu działalności zbrojnej. w marcu w „Al-Naba” ukazał się artykuł, w którym dokonano analizy sytuacji bezpieczeństwa związanej z pandemią. Autorzy doszli do wniosku, że „I ostatnią rzeczą, jakiej chcą dzisiaj [krzyżowcy], jest to, aby ten krytyczny dla ich czas zbiegł się z przygotowaniami żołnierzy kalifatu do nowych uderzeń na nich, podobnie jak zamachy w Paryżu, Londynie, Brukseli i innych miejscach. a poziom zaabsorbowania ich bezpieczeństwem i placówkami medycznymi osiągnął w niektórych miejscach maksymalny limit, a tym czego obawiają się oni przede wszystkim dzisiaj jest to, że mudżahedini przywitają ich rano dniem podobnym do dni poprzednich [...]. a ich armie zaczęły wchodzić w stan paraliżu z powodu ograniczenia ich ruchów, presji na ich budżety i zaabsorbowania wycofaniem się na swoje ziemie”¹³⁴.

28 maja 2020 r. Abu Hamza al-Kuraszi, rzecznik ISIS powiedział: „Krzyżowcy i apostaci być może zebrali się w koalicji i zniszczyli terytorialną siedzibę, którą niegdyś rządziło Państwo Islamskie, ale grupa kontynuuje swoją drogę prawdziwej wiary i walki. Teraz wrogowie islamu żałują, ile wydali na wojnę z Państwem Islamskim, a epidemia wyczerpuje ich ekonomicznie. Uaktywnienie mudżahedinów przez Boga jest bliskie. Niech Bóg nadal będzie nakładał zarazę, bóle i udręki na dzisiejszych *Taghut*¹³⁵, tak jak posłał na faraona, ale uchroni muzułmanów przed epidemiami [...] Muzułmanie w ogóle muszą pracować, aby wspierać mudżahedinów i religię. Powinni zrozumieć, że świat jest podzielony na dwa obozy: obóz wiary i obóz hipokryzji”¹³⁶. Uznał ten czas za korzystny do wznowienia ataków: „Ostatnią rzeczą jakiej chcą, jest wysłanie większej liczby

¹³² T. Harper, *Isis issues coronavirus travel advice: terrorists should avoid Europe*, <https://www.thetimes.co.uk/article/isis-issues-coronavirus-travel-advice-terrorists-should-avoid-europe-5m89dvjw>, [dostęp:13.04.2021].

¹³³ A. J. Al-Tamimi, *Islamic State Advice on Coronavirus Pandemic*, <http://www.aymennjawad.org/2020/03/islamic-state-advice-on-coronavirus-pandemic>, [dostęp:13.04.2021].

¹³⁴ Idem, *Islamic State Editorial on the Coronavirus Pandemic*, <http://www.aymennjawad.org/2020/03/islamic-state-editorial-on-the-coronavirus>, [dostęp:13.04.2021].

¹³⁵ Określenie tyrana lub dyktatora, często deklarującego się jako muzułmanin. Wywodzi się z Koranu, oznaczał fałszywych idoli z czasów przedislamskich, szatana, lub urzędnika nie stosującego *szariatu*.

¹³⁶ A. J. Al-Tamimi, *New Speech by the Islamic State's Official Spokesman: Translation and Analysis*, <http://www.aymennjawad.org/2020/06/new-speech-by-the-islamic-state-official>, [dostęp:13.04.2021].

żołnierzy na obszary, w których choroba może się rozprzestrzenić lub zmuszenie ich do zmobilizowania pracowników ochrony i żołnierzy na tym terenie¹³⁷.

Podczas pandemii ISIS zintensyfikowało działania zbrojne w Syrii zarówno przeciwko wspieranym przez USA Syryjskim Demokratycznym Siłom (SDF) na północnym-wschodzie, jak i rządowym siłom bezpieczeństwa w centralnym, pustynnym regionie. Oba obszary były częścią kalifatu Państwa Islamskiego w latach 2014-2019. Eskalacja była uderzająca, ponieważ nastąpiła po gwałtownym spadku liczby ataków. ISIS deklarowało, że w styczniu i lutym 2020 r. przeprowadziło 187 ataków w Iraku i Syrii. Dla porównania, po upadku Baghousz ISIS średnio przeprowadzało 100 ataków miesięcznie, od 35 do 40 w Iraku i od 60 do 65 w Syrii¹³⁸. w listopadzie i grudniu 2019 r. przeprowadzono ich 382, przynajmniej część była zemstą za zabicie al-Bagdadięgo. w pierwszym kwartale 2020 roku aktywność ISIS stopniowo malała. Według US CENTCOM¹³⁹, odnotowano 155 ataków w Syrii w porównaniu do 345 ataków, które odnotowała w poprzedzającym kwartale. w prowincji Dajr az-Zaur, spadek był na poziomie 37 procent, w Hasace i Rakkce spadła liczba ataków o 80 i 70 procent. Ponadto spadła liczba ofiar o 50 procent z 692 w poprzednim kwartale do 343 w pierwszym kwartale¹⁴⁰. Niemniej nadal było to znacznie więcej niż rok wcześniej. w drugim kwartale 2020 roku ISIS przeprowadziło 140 ataków, od marca do kwietnia na poziomie 43, w maju wzrosły do 64 (był to miesiąc Ramadany), a następnie spadły do 33 w czerwcu. Ponad połowa wszystkich zamachów miała miejsce w prowincji Dajr az-Zaur¹⁴¹.

ISIS prowadziło walki przede wszystkim poprzez zamachy terrorystyczne. Niemniej 9 kwietnia 2020 r. bojownicy ISIS dokonali rajdu na miasto As-Suchna. Walki trwały dwa dni, a wojska rządowe musiały wezwać rosyjskie wsparcie lotnicze. Zginęło ponad 30 syryjskich żołnierzy. 1 maja tego samego roku autobus pełen syryjskich żołnierzy wpadł w zasadzkę na kluczowej autostradzie biegnącej przez pustynię, zginęło siedem osób. ISIS nasiliło również swoje ataki w prowincji Dara w południowej Syrii, twierdząc, że przygotowało, co najmniej siedem ukierunkowanych zabójstw, zasadzek i ataków bombowych¹⁴².

Wiosną 2020 roku uśpione komórki rozpoczęły niespodziewane ataki na SDF i to, co ISIS nazywa *sahwa* (obraźliwy termin używany przez ISIS dla muzułmańskich frakcji współpracujących z SDF i kierowaną przez USA międzynarodową koalicją w Syrii - relikw ugrupowań sunnickich, które walczyły z Al-Kaidą w Iraku w latach 2005-2008). Działania ISIS w Syrii miały miejsce we wszystkich regionach na wschód od Eufratu, aż po Pustynię Syryjską. ISIS używało małych, ale dobrze zorganizowanych jednostek bojowych. Co istotne, intensywność i zastosowane środki świadczą o posiadaniu sporych zasobów finansowych. Według zeznań niektórych członków ISIS, którzy pracowali przy zbiorce pieniędzy, większość środków, które przechowywano w Ar-Rakkce pozostało w posiadaniu dowódców polowych i prawdopodobnie większość z nich jest w Syrii¹⁴³.

¹³⁷ Idem, *Islamic State Editorial on the Coronavirus Pandemic*, <http://www.aymennjawad.org/2020/03/islamic-state-editorial-on-the-coronavirus>, [dostęp:13.04.2021].

¹³⁸ Operation Inherent Resolve, "Lead Inspector General Report to the United States Congress", January 1, 2020–March 31, 2020, s. 20.

¹³⁹ United States Central Command – połączone dowództwo sił zbrojnych USA odpowiedzialne za działania na Bliskim Wschodzie i Południowo-Centralnej Azji.

¹⁴⁰ Ibidem, s. 51.

¹⁴¹ Idem, "Lead Inspector General Report to the United States Congress", April 1, 2020–June 30, 2020, s. 27.

¹⁴² C. Lister, *ISIS's dramatic escalation in Syria and Iraq*, <https://www.mei.edu/blog/isiss-dramatic-escalation-syria-and-iraq>, [dostęp:13.04.2021].

¹⁴³ D. Kenner, *All ISIS Has Left Is Money. Lots of It*, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/03/isis-caliphate-money-territory/584911/>, [dostęp:13.04.2021].

Jesienią 2020 roku walki nadal trwały, a nawet nasilały się, gdyż ISIS coraz częściej prowadziło już nie tylko ataki terrorystyczne, lecz powróciło do walk partyzanckich. Od 6 października 2020 r. prowadzona była operacja wojskowa na syryjskiej pustyni, w trójkącie Aleppo-Hama-Rakka. Trwały zaciekle starcia między siłami reżimu a ISIS. Siły rządowe były wspierane przez lotnictwo rosyjskie. Zginęło co najmniej 6 żołnierzy syryjskich. Jednocześnie trwały walki w zachodniej części Dajr az-Zaur, gdzie zginęło przynajmniej 3 żołnierzy w obu starciach ISIS straciło 17 bojowników¹⁴⁴. Na przełomie września i października dokonano szeregu ataków na siły rządowe, głównie w prowincji Hama, w tym na pozycje wojsk rządowych w rejonie Al-Fasdah, a także w górach Tanahij i Tutian i pustyni As-Suchna¹⁴⁵. Tylko w pierwszym tygodniu października 2020 r. w starciach w regionie centralnym zginęło 49 terrorystów i 41 syryjskich prorządowych bojowników. Pomimo poniesienia ciężkich strat, terroryści ISIS nasilali działania. Media prorządowe sugerowały, że było to możliwe dzięki pomocy, ponoć wspierani przez USA bojownicy w południowo-wschodnim regionie Al-Tanf zaopatrywali terrorystów w zamian za pieniądze¹⁴⁶.

18 sierpnia 2020 r. w Badii w zamachu zginął rosyjski doradca wojskowy generał Wiczesław Gładkik¹⁴⁷. Stało się to pretekstem do rozpoczęcia operacji militarnej „Biała Pustynia”. Ataki ISIS w regionie Badia nasiliły się, stanowiąc zagrożenie dla wojskowych i gospodarczych szlaków zaopatrzenia. Rosjanie wraz z armią syryjską zintensyfikowali swoje działania w tym rejonie. Druga faza, zapoczątkowana 5 listopada objęła pustynię As-Suchna we wschodniej części Homs.

ISIS szczególnie aktywne było we wschodniej pustynnej części Dajr az-Zaur i Homs, gdzie walczyło z reżimem w miastach As-Suchna i Dżibajdzi (Jibajib) na autostradzie łączącej Dajr az-Zaur i Homs. Operacje te pokazują, że ISIS zwiększyło swoją mobilność, dzięki obostrzeniom związanym z epidemią¹⁴⁸.

Pandemia podkopała wysiłki rządu syryjskiego mające na celu powstrzymanie zagrożeń. ISIS operowało głównie w Badia, słabo zaludnionym pustynnym regionie w środkowej Syrii. Amerykańskie operacje wojskowe w Iraku i Syrii ograniczały się głównie do nalotów i rozpoznania. w ciągu kilku tygodni ISIS ponownie udowodniło, że jest organizacją odporną i elastyczną. Pomimo poważnych strat sił i środków, pozostało finansowo wypłacalne, kreatywne, śmiertelne i ponownie wystarczająco pewne siebie, aby zagrozić tym, którzy są jego wrogami. Zmniejszenie aktywności wojsk spowodowane pandemią ISIS wykorzystało skutecznie do odbudowania swoich zdolności.

¹⁴⁴ Syrian Observatory for Human Rights, *ISIS resurgence | Cells attack regime positions in al-Sukhna desert, and Russian airstrikes target ISIS positions in Al-Badiya*, <https://www.syriahr.com/en/187104/>, [dostęp:13.04.2021].

¹⁴⁵ Idem, *ISIS resurgence | Cells attack positions of regime forces and loyalists in Hama desert*, <https://www.syriahr.com/en/187236/>, [dostęp:13.04.2021].

¹⁴⁶ SYria Real Infos And News – SYRIAN, *ISIS terrorists launched large attack against Syrian troops in eastern Hama*, <https://www.facebook.com/SYRIAN.SYriaRealInfosAndNews/posts/3734089253276027>, [dostęp:13.04.2021].

¹⁴⁷ Hytryj Hryak, *Rosyjski generał Gladkikh został rozerwany przez minę lądową w Syrii WIDEO z eksplozji (Хитрый Хряк, Российского генерала Гладких разорвало фугасом в Сирии ВИДЕО взрыва)*, https://www.youtube.com/watch?v=x_WtVDu9lWI&feature=emb_logo, [dostęp:13.04.2021]; J. Szuba, *Russian major general killed in roadside bomb in Syria's Deir ez-Zor*, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/08/syria-russia-general-killed-isis.html#ixzz6hM9pqwjg> [dostęp:13.04.2021].

¹⁴⁸ A. Al-Ghadhawi, *ISIS in Syria: a Deadly New Focus*, <https://cgpolicy.org/articles/isis-in-syria-a-deadly-new-focus/>, [dostęp:13.04.2021].

Idlib

Ostatni emirat islamistów w Syrii

Jedynym obszarem kontrolowanym przez islamistów jest miasto i prowincja Idlib w północno-wschodniej Syrii. w 2020 roku w tym rejonie głównymi graczami byli:

- Hajat Tahrir asz-Szam (HTS),
- Syryjska Armia Narodowa (po połączeniu z Frontem Wyzwolenia Narodowego – NFL) – sojusz rebeliantów wspierany przez Turcję,
- Hurras ad-Din (HaD) – związany z Al-Kaidą,
- Turkieska Partia Islamska (Turkistan Islamic Party – TIP) - grupa dżihadystów zdominowana przez chińskich Ujgurów.

Drugą znaczącą siłą był Front Wyzwolenia Narodowego (*Al-Dżabha al-Wataniya Liltahrir / National Liberation Front - NLF*), który został utworzony wiosną 2018 roku przez 11 frakcji rebeliantów chcących przeciwdziałać HTS. Był to sojusz wspierany przez Turcję, który obejmował islamistów, takich jak Ahrar asz-Szam i Faylaq asz-Szam (*Al Sham Corps*) łączonego z Bractwem Muzułmańskim czy przesiedlone ze Wschodniej Ghouty Dżaisz al-Islam¹⁴⁹. Wszystkie te frakcje wyznaczyły sobie cel wprowadzenia *szariatu* w nowej Syrii, Ahrar asz-Szam prezentował się nawet jako trzecia droga islamizmu między ISIS a Al-Kaidą (Dżabath an-Nusra)¹⁵⁰. Pragmatycznie hasła dżihadu zamienili jednak na walkę narodowowyzwoleńczą. w rezultacie okazało się, że w Idlib były dwie mocne frakcje, obie protureckie, z czego jedna jawnie (SAN) i druga pragmatycznie (HTS). Byli też Ujgurzy z TIP będący cichymi sprzymierzeńcami HTS, ale przy okazji mający swoje nieantagonistyczne relacje z niektórymi członkami SAN. Ponadto była jedna frakcja jawnie antyturecka, antykurdyjska, antyasadowska, za to związana z Al-Kaidą, czyli HaD i jego pokój operacyjny *So Be Steadfast*. Niemniej ci ostani zostali zmarginalizowani przez HTS już w czerwcu 2020 r.

Podstawową różnicą pomiędzy HTS a ISIS było posiadanie stałego terytorium i konieczność prowadzenia polityki zdrowotnej dla ludności.

COVID-19 a HTS

14 marca 2020 r. tygodnik „Ebaa Weekly” (Ibaa), będący organem prasowym HTS opublikował szereg artykułów dotyczących epidemii COVID-19. 21 marca zasugerował nawet, że wirus jest boską zemstą za śmierć muzułmanów na całym świecie. Było to za pewne nawiązaniem do narracji jednego w przywódców duchowych HTS Abdallaha Muhammada ibn Sulajmana al-Muhajsiniego (Abdallah Muhammad Bin-Sulayman al-Muhaysini). Ten mówił, że dopiero epidemia spowodowała, że „zamknięto nocne kluby, bary i burdele na całym świecie” a świeccy przywódcy musieli powrócić do religii, dającej w tych okolicznościach jedyną drogę do przetrwania¹⁵¹.

2 listopada 2017 ogłoszono powstanie Rządu Zbawienia (*Hukumat al-Inqadh as-Surijja*) pod przewodnictwem dra Muhammad as-Szejcha (al-Sheikha). Składał się on z 11 ministerstw: spraw wewnętrznych, sprawiedliwości, *awqaf* (dobroczynności), edukacji, szkolnictwa wyższego,

¹⁴⁹ K. Ashawi, *Far from home, a Syrian rebel group starts over*, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-rebels-idUSKCN1M71CO>, [dostęp:13.04.2021].

¹⁵⁰ S. Heller, *Ahrar al-Sham's revisionist jihadism*, <https://warontherocks.com/2015/09/ahrar-al-shams-revisionist-jihadism/>, [dostęp:13.04.2021].

¹⁵¹ BBC Monitoring, *Dr Abdallah al-Muhaysini - Biography*, 25 Sep 2020.

rolnictwa, gospodarki, spraw społecznych i wysiedleńców, infrastruktury mieszkalnej, administracji lokalnej i zdrowia. Kwestie bezpieczeństwa i wojskowości były wyłączone spod jurysdykcji rządu i pozostawały w gestii HTS. Kolenym szefem rządu został Fawaz Hilal, a pod koniec 2020 roku Ali Keda, sprawujący drugą kadencję¹⁵².

Rząd Zbawienia zaczął wprowadzać pierwsze obostrzenia związane z COVID-19 już wczesną wiosną. 14 marca przekazał wytyczne dotyczące środków zapobiegawczych w walce z wirusem w oparciu o międzynarodowe ustalenia medyczne. w dniu 23 marca utworzono również zespół reagowania kryzysowego w celu koordynowania działań wszystkich swoich ministerstw pod przewodnictwem Abdullaha as-Shawiego. Przeprowadzono szereg działań informacyjnych: rozdawano ulotki informacyjne, udostępniono film oraz opublikowano serię artykułów ministra zdrowia dra Aymana Jibisa wyjaśniających specyfikę koronawirusa oraz jakie należy podjąć środki zapobiegawcze, ponadto przygotowano też akcję dla dzieci. Na oficjalnej stronie internetowej publikowano szereg materiałów dotyczących epidemii, w tym infografiki podające liczbę osób zakażonych¹⁵³ czy zasady postępowania w meczetach w ramach reżimu sanitarnego¹⁵⁴. Wprowadzono kontrole temperatury ciała podróżnych na przejściu granicznym Bab al-Hawa z Turcją, wprowadzono kwarantannę dla wjeżdżających z Turcji, dokonywano dezynfekcji szkół, meczetów, budynków rządowych i innej infrastruktury. Zdecydowano się nawet na zawieszanie piątkowych modlitw, zamknięto szkoły, jedna ze szkół koranicznych HTS - Dar al-Wahi as-Sharif opublikowała nagrane wcześniej filmy z kursami dla dzieci na czterech różnych poziomach edukacji z języka arabskiego, edukacji islamskiej i moralności, matematyki, nauk ścisłych i języka angielskiego. Emitowano cotygodniowy program w serwisie YouTube pt. „Korona i Szaria” itd.¹⁵⁵.

Mimo wielu podejmowanych wysiłków, ogólnie fatalna sytuacja humanitarna w emiracie otoczonym przez siły rządowe wspierane przez Hezbollah i Rosję, a z drugiej strony Turcję uniemożliwiała walkę z pandemią. o ile wymienione wyżej działania przypominają te podjęte choćby w Polsce, to rzeczywistość wygląda znacząco inaczej. Na zdjęciach z Idlib, w tym nawet polityków Rządu Zbawienia widać nieprzestrzeganie obostrzeń. Oficjalnie w lipcu 2020 ogłoszono, że miał miejsce pierwszy zgon spowodowany COVID-19¹⁵⁶. Brakuje podstawowych środków do życia, a co dopiero do walki z wirusem. Wiele osób żyje w tymczasowych obozach, brakuje podstawowych środków higienicznych i żywności. w marcu 2021 wojska rządowe rozpoczęły atak na przejście graniczne z Turcją, to jedyna droga, którą dociera pomoc humanitarna czy ropa naftowa. Prawdopodobnie celem ataków zarówno sił rządowych jak i Rosjan były też szpitale¹⁵⁷. Sami mieszkańcy próbują swoimi siłami radzić sobie w tej sytuacji. Grupa 12 ochotników, głównie techników i inżynierów, rozpoczęła produkcję respiratorów własnej konstrukcji¹⁵⁸.

¹⁵² Idem, *Head of jihadist-backed 'government' in northern Syria 're-elected'*, 1 Dec 2020.

¹⁵³ Syrian SG, *Infografika przedstawiająca najnowsze statystyki przypadków koronawirusa i powrotu do zdrowia na Wyzwolonej Północy* (إنفوغرافيك يوضح آخر الإحصائيات لحالات الإصابة بفيروس كورونا والشفاء منه في الشمال المحرر), <https://syriansg.org/9311/>, [dostęp:13.04.2021].

¹⁵⁴ Idem, *Infografika o środkach zapobiegawczych, których muszą przestrzegać odwiedzający meczet, aby chronić siebie i innych przed zakażeniem Covid 19* (إنفوغرافيك بإجراءات الوقاية التي يجب على رواد المساجد التقيد بها، لحماية أنفسهم والآخرين من الإصابة بفيروس كوفيد 19), <https://syriansg.org/9334/>, [dostęp:13.04.2021].

¹⁵⁵ Aaron Y. Zelin, *The Jihadi-Backed Salvation Government and Covid-19 in Northwest Syria*, <https://www.ispionline.it/it/publicazione/jihadi-backed-salvation-government-and-covid-19-northwest-syria-26152>, [dostęp:13.04.2021].

¹⁵⁶ BBC News, *Coronavirus: Idlib's first Covid-19 case raises fears for Syria camps*, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-53358569>, [dostęp:13.04.2021].

¹⁵⁷ J. Łukaszewski, *Bombardowanie cywilów w szpitalu. Tak siły rosyjskie i syryjskie walczą z rebeliantami*, <https://wyborcza.pl/7,75399,26906373,bombardowanie-cywilow-w-szpitalu-tak-sily-rosyjskie-i-syryjskie.html>, [dostęp:13.04.2021].

COVID-19 - szansa dla HTS?

Pojawienie się pandemii stało się pewną szansą na swoisty *rebranding* islamistów. Według badań Mohammeda Ibrahima Shire, HTS w początkowym okresie pandemii znacznie zdynamizował swoje działania militarne. w pierwszych trzech miesiącach od zarejestrowania pierwszego zakażenia w Syrii, liczba incydentów zbrojnych wzrosła o 71 %. Potem jednak aktywność zaczęła gwałtownie spadać¹⁵⁸. Przywódcy zaczęli bardziej koncentrować się na zapewnieniu bezpieczeństwa ludziom mieszkającym na kontrolowanym przez nich terenie niż na walce zbrojnej, nawet jeśli spadek aktywności oddziałów przeciwnika motywowała do ataków. Decyzje podejmowane przez Rząd Zbawienia stały w oczywistej sprzeczności z wypowiedziami wielu przywódców duchowych związanych z HTS. Ci nalegali, aby nie zamykać meczetów argumentując, że epidemia jest przede wszystkim karą dla Zachodu, oraz że zmusi ludzi niewiernych do refleksji, może nawet poszukania prawdziwego Boga, a muzułmanie właśnie teraz powinni modlić się jeszcze gorliwiej. w takim tonie wypowiadali się choćby Abu Muhammad al-Maqdisi, czy bliżsi HTS: Yahya al-Farghali, Al-Idrissi i inni¹⁵⁹. Z czasem ich retoryka zaczęła być mniej stanowcza, ale i tak w porównaniu z działaniami Rządu Zbawienia bardzo radykalna.

Pozwoliło to na powstanie pewnego dysonansu pomiędzy działaniem administracji a wypowiedziami liderów duchowych. Również zmniejszenie aktywności militarnej wskazywało na troskę o ludność cywilną. Być może podyktowane było to prowadzoną polityką *rebrandingu* HTS, który chciał w coraz większym stopniu być postrzeganym jako pełnoprawny podmiot polityczny, a nie jako organizacja terrorystyczna i grupa „radykałów”.

Po tym, gdy 5 listopada 2020 r. Departament Stanu USA wykreślił Islamski Ruchu Wschodniego Turkistanu (TIP) z listy organizacji terrorystycznych, rzecznik prasowy HTS Taqi ad-Din Umar zasugerował, że HTS będzie usunięty jako następny. Argumentował to faktem, że grupa walczy z rządem syryjskim. „Nie uważamy się za grupę terrorystów, toczymy otwartą wojnę z dyktatorskim przestępczym reżimem”. Umar twierdził również, że początkowo HTS został określony jako grupa terrorystyczna ze względów politycznych, dodając, że teraz jest „szansa na korektę”¹⁶⁰.

W lutym 2020 r. Abu Muhammad al-Dżulani (al-Julani / al-Golani), przywódca HTS, w wywiadzie dla International Crisis Group i Centrum Dialogu Humanitarnego w Genewie (Centre for Humanitarian Dialogue)¹⁶¹ powiedział: „Pogodzimy się z każdą organizacją, z którą mieliśmy w przeszłości problemy, jeśli będzie gotowa pomóc ludziom tutaj”. Twierdził, że po latach widzi swoje błędy, których nie wystrzegli się też inni, a on był po prostu pod wpływem ruchu „salaaficko-dżihadystycznego”, ponieważ chciał pomóc w wyzwoleniu Iraku. Dzisiaj dla niego priorytetem są Syryjczycy i ich los.

¹⁵⁸ M.I. Shire, *More attacks or more services? Insurgent groups' behaviour during the COVID-19 pandemic in Afghanistan, Syria, and Somalia*, „Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression”, DOI: 10.1080/19434472.2020.1856911, s.10-12.

¹⁵⁹ A. J. Al-Tamimi, *Jihadist Perspectives on Coronavirus Pandemic: Primary Sources*, <http://www.aymennjawad.org/2020/03/jihadist-perspectives-on-coronavirus-pandemic>, [dostęp:13.04.2021].

¹⁶⁰ BBC Monitoring, *Syria jihadist group HTS reiterates rejection of terror designation*, 16 Nov 2020.

¹⁶¹ International Crisis Group, *The Jihadist Factor in Syria's Idlib: a Conversation with Abu Muhammad al-Jolani*, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/jihadist-factor-syrias-idlib-conversation-abu-muhammad-al-jolani>, [dostęp:13.04.2021].

COVID-19 – bicz na niewiernych, szansa na nowe otwarcie?

Pojawienie się epidemii dla przywódców islamistycznych i ich organizacji stało się wielką szansą. ISIS wykorzystało mniejszą obecność wojsk przeciwników oraz spadek ich aktywności do wzmożenia swojej. Odzyskano nawet zdolność do prowadzenia otwartych walk z regularnymi siłami zbrojnymi.

HTS również uzyskało zdolność do prowadzenia działań zbrojnych na większą skalę. Niemniej przywódcy uznali za ważniejsze udzielanie pomocy ludności cywilnej (inna sprawa, na ile to oni faktycznie pomagają, a na ile podpisują się pod pracą innych) i dzięki temu zerwanie z wizerunkiem twardego dżihadystów. Należy jednak zauważyć, że aktywność militarna w Idlib uwarunkowana jest przede wszystkim relacjami między Turcją a rządem w Damaszku i jego sprzymierzeńcami (Hezbollah, Rosja, Iran).

W obu przypadkach zauważalne jest jednak, że wirus, a co za tym idzie ludzkie tragedie nie okazały się ważniejsze niż dążenie do swoich politycznych celów. Te zdają się uświęcać środki. To dyskredytuje zarówno oficjalne władze w Damaszku, jak i ich przeciwników z HTS i ISIS i pokazuje ich pogardę dla ludzkiego życia. Można zaryzykować stwierdzenie, że epidemia odsunęła w czasie pewne nieuniknione problemy, jak przede wszystkim istnienie niezależnego bytu państwa w Idlibie, z którym zainteresowane strony będą musiały się uporać i to za pewne w niedługim czasie.

Bibliografia

1. Al-Ghadhawi A., *ISIS in Syria: a Deadly New Focus*, <https://cgpolicy.org/articles/isis-in-syria-a-deadly-new-focus/>, [dostęp:13.04.2021].
2. Al-Hashimi H., *ISIS 2020: New Structures and Leaders in Iraq Revealed*, <https://cgpolicy.org/articles/isis-2020-new-structures-and-leaders-in-iraq-revealed/>, [dostęp:13.04.2021].
3. Al-Jazeera, *Syria launches COVID vaccine drive as Israel questions swirl*, <https://www.aljazeera.com/news/2021/3/17/syria-launches-covid-vaccination-drive-amid-economic-challenges>, [dostęp:13.04.2021].
4. Al-Tamimi A. J., *Islamic State Advice on Coronavirus Pandemic*, <http://www.aymennjawad.org/2020/03/islamic-state-advice-on-coronavirus-pandemic>, [dostęp:13.04.2021].
5. Al-Tamimi A. J., *Islamic State Editorial on the Coronavirus Pandemic*, <http://www.aymennjawad.org/2020/03/islamic-state-editorial-on-the-coronavirus>, [dostęp:13.04.2021].
6. Al-Tamimi A. J., *Islamic State Editorial on the Coronavirus Pandemic*, <http://www.aymennjawad.org/2020/03/islamic-state-editorial-on-the-coronavirus>, [dostęp:13.04.2021].
7. Al-Tamimi A. J., *Jihadist Perspectives on Coronavirus Pandemic: Primary Sources*, <http://www.aymennjawad.org/2020/03/jihadist-perspectives-on-coronavirus-pandemic>, [dostęp:13.04.2021].
8. Al-Tamimi A. J., *New Speech by the Islamic State's Official Spokesman: Translation and Analysis*, <http://www.aymennjawad.org/2020/06/new-speech-by-the-islamic-state-official>, [dostęp:13.04.2021].
9. Ashawi K., *Far from home, a Syrian rebel group starts over*, <https://www.reuters.com/article/us-mideast-crisis-syria-rebels-idUSKCN1M71CO>, [dostęp:13.04.2021].

10. Ashawi K., *In Syria rebel stronghold, building makeshift ventilators to fight virus*, <https://www.reuters.com/article/us-health-coronavirus-syria-ventilator-idUSKCN22519Z>, [dostęp:13.04.2021].
11. BBC Monitoring, *Dr Abdallah al-Muhaysini - Biography*, 25 Sep 2020.
12. BBC Monitoring, *Head of jihadist-backed 'government' in northern Syria 're-elected'*, 1 Dec 2020.
13. BBC Monitoring, *Syria jihadist group HTS reiterates rejection of terror designation*, 16 Nov 2020.
14. BBC News, *Coronavirus: Idlib's first Covid-19 case raises fears for Syria camps*, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-53358569>, [dostęp:13.04.2021].
15. BBC, *Baghdadi death: Footage shows rubble of IS leader's compound*, <https://www.bbc.com/news/av/world-us-canada-50224939>, [dostęp:13.04.2021].
16. BBC, *Iraq declares war with Islamic State is over*, <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-42291985>, [dostęp:13.04.2021].
17. Dadouch S., *Coronavirus cases suspiciously low in Syria, but new uptick is spurring the government to act*, https://www.washingtonpost.com/world/middle_east/coronavirus-syria-cases-assad/2020/07/18/732573ec-c14a-11ea-8908-68a2b9eae9e0_story.html, [dostęp:13.04.2021].
18. Dunford J., Cafarella J., *ISIS's Opportunity in Northern Syria's Detention Facilities and Camps*, <http://www.iswresearch.org/2019/05/isiss-opportunity-in-northern-syrias.html>, [dostęp:13.04.2021].
19. Hanna A., *What Islamists Are Doing and Saying on COVID-19 Crisis*, <https://www.wilsoncenter.org/article/what-islamists-are-doing-and-saying-covid-19-crisis>, [dostęp:13.04.2021].
20. Harper T., *Isis issues coronavirus travel advice: terrorists should avoid Europe*, <https://www.thetimes.co.uk/article/isis-issues-coronavirus-travel-advice-terrorists-should-avoid-europe-5m89dvjjw>, [dostęp:13.04.2021].
21. Heller S., *Ahrar al-Sham's revisionist jihadism*, <https://warontherocks.com/2015/09/ahrar-al-shams-revisionist-jihadism/>, [dostęp:13.04.2021].
22. Hyrij Hrak (Chytry Dzik), *Rosyjski generał Gladkikh został rozerwany przez minę lądową w Syrii WIDEO z eksplozji (Хитрый Хряк Российского генерала Гладких разорвало фугасом в Сирии ВИДЕО взрыва)*, https://www.youtube.com/watch?v=x_WtVDu9lwI&feature=emb_logo, [dostęp:13.04.2021].
23. International Crisis Group, *The Jihadist Factor in Syria's Idlib: a Conversation with Abu Muhammad al-Jolani*, <https://www.crisisgroup.org/middle-east-north-africa/eastern-mediterranean/syria/jihadist-factor-syrias-idlib-conversation-abu-muhammad-al-jolani>, [dostęp:13.04.2021].
24. Ioanes E., *Here's what's left of ISIS — and why they still pose a major threat*, <https://www.businessinsider.com/trump-said-isis-was-finished-threat-2019-8?IR=T>, [dostęp:13.04.2021].

25. Johnson B., *ISIS Coronavirus Directives: Do 'Not Enter the Land of the Epidemic,' Cover Your Sneezes*, <https://www.hstoday.us/subject-matter-areas/counterterrorism/isis-coronavirus-directives-do-not-enter-the-land-of-the-epidemic-cover-your-sneezes/>, [dostęp:13.04.2021].
26. Kenner D., *All ISIS Has Left Is Money. Lots of It*, <https://www.theatlantic.com/international/archive/2019/03/isis-caliphate-money-territory/584911/>, [dostęp:13.04.2021].
27. Kourdi E., Salem M., Qiblaw T., *Syrian President Bashar al-Assad and his wife Asma test positive for Covid-19*, <https://edition.cnn.com/2021/03/08/middleeast/syria-assad-coronavirus-intl/index.html>, [dostęp:13.04.2021].
28. Lister C., *ISIS's dramatic escalation in Syria and Iraq*, <https://www.mei.edu/blog/isiss-dramatic-escalation-syria-and-iraq>, [dostęp:13.04.2021].
29. Łukaszewski J., *Bombardowanie cywilów w szpitalu. Tak siły rosyjskie i syryjskie walczą z rebeliantami*, <https://wyborcza.pl/7,75399,26906373,bombardowanie-cywilow-w-szpitalu-tak-sily-rosyjskie-i-syryjskie.html>, [dostęp:13.04.2021].
30. Operation Inherent Resolve, *"Lead Inspector General Report to the United States Congress"*, https://media.defense.gov/2019/Aug/06/2002167167/-1/-1/1/Q3FY2019_LEADIG_OIR_REPORT.PDF, [dostęp:13.04.2021].
31. Operation Inherent Resolve, *"Lead Inspector General Report to the United States Congress"*, 2020, .January 1, 2020–March 31,
32. Operation Inherent Resolve, *"Lead Inspector General Report to the United States Congress"*, 2020, April 1, 2020–June 30.
33. Pieniążek P., *Państwo Islamskie wciąż walczy*, <https://www.tygodnikpowszechny.pl/panstwo-islamskie-wciaz-walczy-159688>, [dostęp:13.04.2021].
34. Rasmussen S. E., *U.S.-Led Coalition Captures Last ISIS Bastion in Syria, Ending Caliphate*, <https://www.wsj.com/articles/u-s-backed-force-says-islamic-states-caliphate-destroyed-in-syria-11553322489>, [dostęp:13.04.2021].
35. SANA, *Imposing a lockdown on Mnin town in Damascus Countryside after a woman died of coronavirus*, <https://web.archive.org/web/20200623023513/https://sana.sy/en/?p=189206>, [dostęp:13.04.2021].
36. Shirem M.I., *More attacks or more services? Insurgent groups' behaviour during the COVID-19 pandemic in Afghanistan, Syria, and Somalia*, „Behavioral Sciences of Terrorism and Political Aggression”, DOI: 10.1080/19434472.2020.1856911.
37. Smith E., *These countries have only a handful of ventilators*, <https://www.devex.com/news/these-countries-have-only-a-handful-of-ventilators-96970>, [dostęp:13.04.2021].
38. Stalinsky S., *What Jihadists Are Saying About the Coronavirus*, https://www.wsj.com/articles/what-jihadists-are-saying-about-the-coronavirus-11586112043#_=_ac, [dostęp:13.04.2021].
39. SYria Real Infos And News – SYRIAN, *ISIS terrorists launched large attack against Syrian troops in eastern Hama*, <https://www.facebook.com/SYRIAN.SYriaRealInfos-AndNews/posts/3734089253276027>, [dostęp:13.04.2021].

40. SYria Real Infos And News, *Syrians were allowed to leave Al-Hol camp*, <https://www.facebook.com/SYRIAN.SYriaRealInfosAndNews/posts/3727623170589302>, [dostęp:13.04.2021].
41. Syrian Observatory for Human Rights, *ISIS resurgence | Cells attack regime positions in al-Sukhna desert, and Russian airstrikes target ISIS positions in Al-Badiya*, <https://www.syriahr.com/en/187104/>, [dostęp:13.04.2021].
42. Syrian Observatory for Human Rights, *ISIS resurgence | Cells attack positions of regime forces and loyalists in Hama desert*, <https://www.syriahr.com/en/187236/>, [dostęp:13.04.2021].
43. Syrian SG, *Infografika o środkach zapobiegawczych, których muszą przestrzegać odwiedzający meczet, aby chronić siebie i innych przed zakażeniem Covid 19* (إنفوغرافيك الإصابة من والآخرين أنفسهم لحماية، بها التقيد المساجد رواد على يجب التي الوقاية بإجراءات (كورونا) 19 كوفيد بغيروس), <https://syriansg.org/9334/>, [dostęp:13.04.2021].
44. Syrian SG, *Infografika przedstawiająca najnowsze statystyki przypadków koronawirusa i powrotu do zdrowia na Wyzwolonej Północy* (الإصابة لحالات الإحصائيات آخر يوضح إنفوغرافيك.), <https://syriansg.org/9311/>, [dostęp:13.04.2021].
45. Szuba J., *Russian major general killed in roadside bomb in Syria's Deir ez-Zor*, <https://www.al-monitor.com/pulse/originals/2020/08/syria-russia-general-killed-isis.html#ixzz6hM9pqwjg> [dostęp:13.04.2021].
46. Vohra A., *Inside Syria's Secret Coronavirus Crisis*, <https://foreignpolicy.com/2020/08/27/inside-syrias-secret-coronavirus-crisis/>, [dostęp:13.04.2021].
47. WHO, *Syrian Arab Republic Situation*, <https://covid19.who.int/region/emro/country/sy> [dostęp:13.04.2021].
48. Wilgenburg W. van, *Officials to close Syria-Kurdistan Region border to block coronavirus*, <https://www.kurdistan24.net/en/news/84714a1a-24c4-4854-bec3-09820b6f3cfb>, [dostęp:13.04.2021].
49. Zelin A. Y., *The Jihadi-Backed Salvation Government and Covid-19 in Northwest Syria*, <https://www.ispionline.it/it/pubblicazione/jihadi-backed-salvation-government-and-covid-19-northwest-syria-26152>, [dostęp:13.04.2021].

SCOURGE OF GOD – THE ISLAMISTS IN SYRIA AND COVID-19

Abstract: This article aim was to analyse the impact of the COVID-19 pandemic on the activities of Islamist groups in Syria and their perception of this phenomenon. Syria was not spared by the pandemic; the political instability of the country and the poverty caused by the decade-long conflict only favoured the development of the disease. The pandemic has also halted some military operations, on the other hand activated others carried out by non-state actors. It has also been an opportunity to change the image of, for example, the rulers of Idlib (HTS), who were able to show that they are not just a terrorist formation, but also a political entity ready to care for the civilian population.

Key words: COVID-19, ISIS, Islamic State, Syria, Hayat Tahrir al-Sham, Idlib.

Przemysław Mazur - doktor nauk o polityce, adiunkt w Instytucie Nauk o Bezpieczeństwie Uniwersytetu Pedagogicznego im. Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie. Wśród jego zainteresowań naukowych znajdują się zagadnienia: geopolityki, terroryzmu, historii i kultury Bliskiego Wschodu, współczesnych problemów tożsamościowych, zwłaszcza Łemków, Ukraińców i muzułmanów. Autor lub współautor takich monografii, jak: *Odstraszanie militarne w XXI wieku. Polska - NATO - Rosja* (Kraków 2017), *Społeczeństwo przeciw państwu, państwo przeciw społeczeństwu: bezpieczeństwo ustroju Polski Ludowej na wybranych przykładach z ziemi tarnowskiej* (Kraków 2017), *Państwo Islamskie ISIS. Nowa twarz ekstremizmu* (Warszawa 2018), *Współczesna idea narodowa Łemków* (Kraków 2019), *Etnia-nacjonalizm-naród. Od nowoczesności do ponowoczesności* (Kraków 2020], współredaktor monografii wieloautorskich poświęconych bezpieczeństwu: *Współczesne wyzwania bezpieczeństwa europejskiego* (Kraków 2016), *Współczesne problemy bezpieczeństwa państwa: księga pamiątkowa ku czci Tomasza Jana Biedronia* (Stalowa Wola 2017), *Wyzwania bezpieczeństwa międzynarodowego: księga pamiątkowa ku czci Jerzego Świecy* (Stalowa Wola 2017), *Security Challenges of Europe* (Bruksela-Toruń 2021]. Koordynator w Deterrence and Assurance Academic Alliance przy Dowództwie Strategicznym Stanów Zjednoczonych (USSTRATCOM). e-mail: przemyslaw.mazur@up.krakow.pl